

glossar. Oslo: Universitetsforlaget.
NIELSEN, KONRAD (– NESHEIM, ASBJØRN)
1932–1962: *Lappisk (samisk) ord-
bok grunnet på dialektene i Polmak,
Karasjok og Kautokeino. Lapp dictio-
nary based on the dialects of Polmak,
Karasjok and Kautokeino. Vol. 1–5.*
(Osat 4–5 myös Asbjørn Nesheim.)
Oslo: Universitetsforlaget.

PASANEN, ANNIKA 2005: Kielipesätoiminta
osana karjalan ja inarinsaamen kielen
revitalisaatiota. – Kokkonen, Paula
(toim.), *Sukukansaohjelman arki,
suomalais-ugrilainen perintö ja ar-
kipäivä. Studia Fenno-Ugrica 21.9.*
– 16.11. 2004 s. 67–81. Castrenia-
numin toimitteita 64. Helsinki: M.
A. Castrénin seura, Suomalais-Ug-

rilainen Seura ja Helsingin yliopiston
suomalais-ugrilainen laitos.

Pevdikirje 1986 = Pevdikirje Anaraškiela
seervi algattemčoakkinist, mii tollui
Hotelli Ivalo auditoriost 4.12.86 tij-
me 18.15. – *Anaraš* 1988 s. 6–7

Sabmelaš (myöhemmin *Sápmelaš* ja *Ođđa
Sápmelaš*) 1934–. Helsinki: Lapin Si-
vistysseura

SAMMALLAHTI, PEKKA – MOROTTAJA, MAT-
TI 1983: *Säämi – suoma – sää-
mi škovlasänikirje / Inarinsaame
– suomi – inarinsaame kouluanakir-
ja*. Ráidu, Ruovttueatnan gielaiddutkanguovddáža sámegielladoaimmahusat 1. Helsset: Ruovttueatnan gielaiddutkanguovddáš / Kotimais-
ten kielten tutkimuskeskus.

SAAMELAISKIELTEN TUTKIMUSTA AJAN HERMOLLA

Ida Toivonen ja Diane Nelson (toim.) *Saami linguistics. Current issues in linguistic theory*
288. Amsterdam: John Benjamins 2007. 321 s. ISBN 978-90-272-4803-9.

Ida Toivosen ja Diane Nelsonin toimitta-
massa artikkelikokoelmassa on seitsemän
artikkelia saamelaiskielten nykytutkimuk-
sen aihepiireistä. Jokainen artikkeli avaa
mielenkiintoisen, tuoreen näkökulman joh-
honkin teoreettiseen kysymykseen ja osal-
listuu kielitieteessä käytyihin keskustelui-
hin antamalla runsaasti esimerkkejä saame-
laiskielistä. Kirjoittajat ovat eri yliopistois-
ta, ja teos antaakin kuvan saamelaiskielten
tutkimuksesta kansainvälisenä, dynaami-
sena tieteenalana.

ARTIKKELIEN AIHEPIIRIT

Kirja alkaa toimittajien kirjoittamalla joh-
dannolla, jonka perässä seuraa ANTE AIKI-

ON artikkeli etymologisesta nativisaatiosta.
Aikio toteaa, että sellaiset kaksikieliset
ihmiset, jotka ovat kielitaitoisia kahdessa
toisilleen läheisessä sukukielessä, saattavat
tulla tietoisiksi säännöllisistä äännevastaa-
vuuksista kyseisissä kielissä. Tästä syystä he
joskus matkivat havaitsemiaan äännevastaa-
vuuksia lainatessaan sanoja kielestä toiseen.
Tätä sanotaan etymologiseksi nativisaatiok-
si. Aikiolla on artikkelissaan esimerkkinä
suomi ja saame. Kielentutkimuksen kannalta
etymologisen nativisaation tuoma haaste on
siinä, että se vaikeuttaa lainattujen ainesten
erottamista aidosti samasta kantamuodosta
periytyvistä sanoista.

PATRIK BYE käsittelee artikkelissaan ina-
rinsaamen vokaaliloppuisten kaksitavuisten

▷

nomini fonologiaa. Häntä kiehtoo inarinsaamen omalaatuinen ja monimutkainen as-
tevaihtelu. Hän testaa Abstract declarative
phonology -teoriaa inarinsaamen äänneopin
kuvaamiseen ja antaa varsin kiitettävästi
näytteitä kuvauskohteestaan.

GUNNAR ÓLAFUR HANSSON perehdyttää
lukijan synkretismiin eli siihen, että kah-
della sijamuodolla on sama tunnus. Esi-
merkkinä Hanssonilla on pohjoissaamen
tapaus, jossa yksikön komitatiivi ja moni-
kon lokatiivi ovat identtiset. Artikkelinsa
myötä Hansson osallistuu keskusteluun
synkretismin syistä eli siitä, miksi tällaista
ilmiötä esiintyy. Hansson huomauttaa, että
synkretismia ei voi pitää taivutuksellisena
homonymiana, koska synkretismi on luon-
teeltaan systemaattista toisin kuin satunnai-
set homonymiatapaukset kielen leksikossa.
Hansson esittelee tapoja, joilla synkretismia
voisi yrittää ymmärtää, ja korostaa diakro-
nisten näkökulmien huomioon ottamista
teorioiden kehityksessä.

MARIT JULIEN analysoi pohjoissaamen
nomini- ja adjektiivikantaisia verbejä ja
pyrkii osoittamaan, että vertaamalla näitä
kahta verbien kategorioita saadaan näkyviin
säännönmukaisia semanttisia eroja. Julien
toteaa, että johdetun verbin juurena toimi-
van sanan semanttiset ominaisuudet voivat
vaikuttaa niin syntaktisesti kuin semantti-
sestikin johtamisen tuloksena olevaan ver-
biin. Adjektiiviset juuret voi liittää suoraan
verbijohtimeen. Tällöin saadaan tulokseksi
statiivisia, inkoatiivisia ja kausatiivisia ver-
bejä eli sellaisia verbejä, joiden merkitys on
'olla X', 'tulla X:ksi' tai 'tehdä X:ksi' (X
tarkoittaa tässä juurta), esimerkiksi:

- (1) *ruoksat* 'punainen' > *ruoks-á-t*
'punertaa'
bahča 'karvas' > *bahč-ist-it*
'haista tai maistua karvaalle'
dimis 'pehmeä' > *dipm-a-t* 'peh-
metä'

Denominaaliset juuret liitetään verbijohti-
meen preposition välityksellä (prepositiona
Julien käsittelee mm. sijasuffiksin kaltaisia
elementtejä [ks. Hale ja Keyser 1993]). Ne
tuottavat verbejä, joiden merkitys on '(jol-
lakin) on X', 'saada X', 'aiheuttaa (joku)
saamaan X'.

ZITA McROBBIE-UTASIN aiheena ovat
äänteiden pituudet merkitystä erottavina
tekijöinä kielten äännejärjestelmissä. Hän
tutkii kolttasaamea esimerkkinä kielestä,
jossa erotetaan kolme pituutta toisin kuin
vaikkapa suomessa, jossa äännteiden pi-
tuuksilla on merkityksen kannalta kaksi
vaihtoehtoa, pitkä ja lyhyt: *tuli* ja *tuuli*
tarkoittavat eri asioita. McRobbie-Utasin
päämääränä on vastata kysymykseen siitä,
miksi kolme pituutta erottavat äännejär-
jestelmät ovat niin harvinaisia maailman
kielten joukossa ja miksi tällaiset äänne-
järjestelmän ilmiöt näyttäisivät olevan
väliaikaisia, ja kielten taipumuksena on
pikemminkin palata kaksi pituutta erotta-
vaan äännejärjestelmään. McRobbie-Utasi
ottaa kantaa kolttasaamen tyyppisen kol-
mivaihtohtoisen äännejärjestelmän histo-
rialliseen muodostumiseen. Hän vertailee
kolttasaamea myös muihin kieliin, joissa
esiintyy sama äännejärjestelmän piirre
— tällaisia kieliä löytyy niin Amerikasta
kuin Euroopastakin.

DIANE NELSON luo katsauksen inarinsaam-
en morfologiaan. Hän pohtii sijamuodon
valinnan suhdetta semantiikkaan siitä nä-
kökulmasta, miten jokin tapahtuma kuva-
taan suhteessa aikaan. Nelson esittää myös
vertailuja inarinsaamen, suomen ja venäjän
välillä. Tarkasteltavana on tapahtuman ra-
jallisuus. Obliikvisijaiset adverbiaalit eivät
inarinsaamessa rajaa tapahtumaa. Ne voivat
sijoittaa tapahtuman aikaan, mutta eivät il-
maise sen aspektuaalista päätepidettä. Nel-
son antaa tämän tyyppisiä esimerkkejä:

- (2) *Muoi kuáláástáin moonnâm ohhoost.*
me.DU kalastaa.PAST.IDU viime viikko.LOC
'Me (kaksi) kalastimme viime viikolla.'

Nelsonin mukaan inarinsaamassa on suomea vähemmän rajoituksia akkusatiivisijan käytössä silloin, kun lauseessa on myös jokin aikaan viittaava adverbiaali.

Myös IDA TOIVONEN tarkastelee inarinsaamea semantiikan ja morfologian näkökulmasta. Inarinsaamen verbit taipuvat kolmessa persoonassa ja kolmessa luvussa: yksikön ja monikon lisäksi käytössä on kaksikko eli duaali. Kaikki verbit eivät kuitenkaan taivu kaikissa muodoissa, vaan osa paradigmoista on vajaita. Toivonen etsii artikkelissaan tälle ilmiölle semanttista selitystä. Hänen tutkimustensa mukaan ihmiseen tai spesifiseen tarkoitteeseen viittavat nominit saavat subjektina toimiessaan täyden taivutuksen, kun taas muut subjektit saavat vajaan taivutuksen.

HUOMIOITA KIRJASTA KOKONAISUUTENA

Toivonen ja Nelson määrittelevät johdannossa kirjan tavoitteiksi tarjota julkaisutilaa saamelaiskielten ajankohtaiselle tutkimukselle ja toisaalta palvella kielentutkijoita johdatuksena saamelaiskielten erityiskysymyksiin. Kunnianhimoisiin tavoitteisiinsa kokoelma pääseeikin varsin hyvin. Sen hienoiseksi heikkoudeksi jää lähinnä kirjoittajajoukon pienuus ja tästä johtuva aihepiirin kapea-alaisuus suhteessa niin kirjan tavoitteisiin kuin otsikkoonkin. Toki on ymmärrettävää, ettei reiluun kolmeen sataan sivuun mitenkään mahdu kaikkea. Näkökulmien painottumista vain joillekin alueille kompensoi kattava kirjallisuusluettelo teoksen lopussa.

Muutamissa artikkeleissa on joitakin pieniä epätarkkuuksia, jotka eivät niin-

kään liity varsinaisiin käsiteltäviin aiheisiin vaan pikemminkin niiden yleiseen taustoitukseen. Esimerkiksi Patrik Bye (s. 54) toteaa:

Baroque phonological systems seem to be common in small close-knit societies, which seem to have the kind of social structure which disfavours the loss of marked phonological structures during transmission to the next generation.

Koskapa Bye käsittelee nimenomaan inarinsaamea, ajatusta erityisen tiiviistä yhteisöstä olisi hyvä tarkentaa. Inarinsaamelaisilla ei ole ilmeisesti ollut monen suvun yhteisiä keskuskyliä, vaan he ovat asuneet omilla alueillaan ympäri vuoden (Lehtola 1997: 65). Samoin olisi mielenkiintoista tietää, mihin perustuu ajatus yhteisön pienuuden ja tiivyyden sekä fonologisen järjestelmän monimutkaisuuden välisestä korrelaatiosta, mutta Bye ei viittaa tässä mihinkään lähteeseen. Vastaesimerkkejä tälle oletukselle on kuitenkin helppo löytää. Tyynenmeren saarella puhutussa tongassa, siis maantieteellisten olosuhteiden pakosta pienen ja tiiviin yhteisön kielessä, on varsin yksinkertainen äännejärjestelmä. Tongassa on viisi vokaalia ja kaksitoista konsonanttia. Jokaisessa tavussa on tasan yksi vokaali ja korkeintaan yksi konsonantti. Kaikki tavut päättyvät vokaaliin. (Churchward 1959, ks. myös 1953.) Ainakin tätä pienen ja tiiviin yhteisön kieltä pitäisi siis luonnehtia pikemminkin ergonomiseksi kuin barokkiseksi.

Samaten huomiota herättää Diane Nelsonin (s. 208) antama epätarkka luku inarinsaamen puhujamääräksi: 250–400 henkilöä. Saamelaiskäräjien äänioikeuttujen tilastointiin perustuva tuore arvio inarinsaamen puhujamäärästä on Kotuksen Vähemmistökielten selvityksissä 300 henkilöä (Morottaja 2007). Saamelaiskäräjien

vuoden 2003 vaaleissa oli äänioikeutettuja inarinsaamen ensiksi oppineita 269 henkilöä (mt.), mutta Marja-Liisa Olthuisin (henk. koht. tiedonanto) arvion mukaan puhujamäärä lienee todellisuudessa noin 360, kun laskuissa otetaan huomioon myös esimerkiksi revitalisaation myötä kasvava joukko lapsipuhujia. Myös Zita McRobbie-Utasi (s. 170) viittaa kymmenen vuotta vanhaan lähteeseen mainitessaan koltasaamen puhujamääräksi 300–500 henkilöä. Kotuksen Vähemmistökielten selvitys (Moshnikoff ja Moshnikoff 2006) arvioi nykyiseksi koltasaamen puhujamääräksi noin 250–300 henkilöä.

Tietenkään tällaisilla vähäisillä, kirjan aihepiirin kannalta sivuseikkoihin liittyvillä epätarkkuuksilla ei ole suurtakaan merkitystä kirjan tieteelliselle kiinnostavuudelle. Itse tutkimusaiheiden käsittely on runsaine esimerkkeineen tarkkaa ja perusteellista. Kaiken kaikkiaan kirja on antoisaa luettavaa sellaiselle, jota kiinnostaa saamelaiskielten tutkimuksen uudet tuulet. ■

ANNA IDSTRÖM

Sähköposti: anna.e.idstrom@helsinki.fi

LÄHTEET

- CHURCHWARD, CLERK MAXWELL 1953: *Tongan grammar*. London.
- 1959: *Tongan dictionary. Tongan-English and English-Tongan*. London: Oxford University Press.
- HALE, KENNETH – KEYSER, SAMUEL JAY 1993: On argument structure and the lexical expression of syntactic relations. – Kenneth Hale & Samuel Jay Keyser (toim.), *The view from building 20* s. 53–109. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- LEHTOLA, VELI-PEKKA 1997: *Saamelaiset – historia, yhteiskunta, taide*. Inari: Kustannus-Puntsi.
- MOROTTAJA, MATTI 2007: *Inarinsaamen kielen tilanne sekä kielenhuolto- ja tutkimustarpeet*. <http://www.kotus.fi/files/716/inariSelvitys2007.pdf> (11.9.2008)
- MOSHNIKOFF, JOUNI – MOSHNIKOFF, SATU 2006: *Selvitys koltansaamen nykytilasta ja tarpeellisista toimenpiteistä*. <http://www.kotus.fi/files/715/koltansaamenselvitys.pdf> (11.9.2008)